

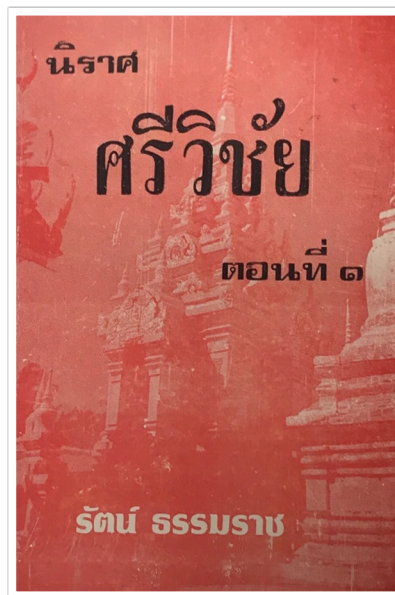
วิจารณ์หนังสือ
(Book Review)

สืบพงศ์ ธรรมชาติ

อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

222 ตำบลไทยบุรี อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 76120

อีเมล: tsuebpon@wu.ac.th

เมื่อศุกร์วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2561 ได้เดินทางกลับบ้านที่อำเภอมือง จังหวัดสงขลา ด้วยปฏิบัติงานที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นจังหวัดบ้านเกิดคือ อำเภอกำแพงแสน รุ่งเช้าประมาณ 9.00 น. นาฬิกา เข้าไปในห้องเก็บหนังสือและรื้อที่ชั้นหนังสือเล็กเห็นหนังสือเก่า ๆ หลายเล่มที่ซื้อไว้ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ เช่น ตะเลงพ่าย ยวนพ่าย ขุนช้างขุนแผน อิเหนา และจินตนิมิต เป็นต้น พอเลื่อนไปที่แถวหนังสือเล่มเล็กก็เจอหนังสือ 2 เล่ม คือประวัติเขาพระอานนท์ กับ นิราศศรีวิชัย ตอนที่ 1 เห็นชื่อหนังสือก็เกิดความสนใจขึ้นมาทันที

ลองพลิกดูเรื่องประวัติเขาพระอานนท์ก็พบว่าพิมพ์งานทอดกฐิน ปี พ.ศ. 2535 พิมพ์มานานหลายปีแล้ว อีกเล่ม นิราศศรีวิชัย ตีพิมพ์ ปี พ.ศ. 2530 วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2530 เปิดเข้าไปข้างในพบว่าได้เคยอ่านมาแล้ว แถมเขียนแก้คำ และชี้แนะการสัมผัสระหว่างวรรคเอาไว้อย่างดี จึงพยายามนึกย้อนหลังว่าหนังสือเล่มนี้ได้มาอย่างไร ครั้นอ่านไปๆ ตั้งแต่หน้าต้นจนก่อนถึงครึ่งเล่มก็นึกถึงชื่อจริงของนามปากกาผู้เขียน รัตน์ ธรรมราช ได้ว่าคือ “บุญรัตน์ ชูโสด” นักศึกษาปริญญาโทไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา ในขณะนั้นซึ่งเป็นลูกศิษย์ อีกทั้งยังเป็นลูกศิษย์สมัยที่ผู้เขียนนิราศเรื่องนี้เรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เคยเป็นนักเรียนโรงเรียนปากพนังที่เคยพาไปประชุมกลอนในงานประเพณีบุญสารทเดือนสิบที่สนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช

เมื่อรำลึกนานๆ ภาพในอดีตก็ผุดขึ้นในความทรงจำ วันหนึ่ง บุญรัตน์ ชูโสด หรือใช้นามปากกาในการเขียน นิราศศรีวิชัยว่า รัตน์ ธรรมราช นั้นได้นำหนังสือ นิราศศรีวิชัย ให้ผู้วิจารณ์ตรวจสอบความถูกต้อง ได้ตรวจให้ไปและอุดหนุนซื้อไว้ด้วย เห็นว่าจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการศึกษา ราคาเล่มละ 35 บาท ผ่านไปหลายปี เคยเจอ บุญรัตน์ ชูโสด เพียงครั้งหรือสองครั้ง หลังจากนั้นไม่เจ้อีกเลย อาจประมาณได้ราว พ.ศ. 2535 ไม่ได้พบกันเลย และหนังสือนิราศศรีวิชัยผู้วิจารณ์ก็ไม่ได้หยิบอ่านเลย ไม่รู้ด้วยว่าเก็บไว้ตรงไหนอย่างไร จึงได้เกือบ 30 ปี ที่ไม่ได้เจอทั้งผู้เขียนนิราศเรื่องนี้ และหนังสือนิราศเรื่องนี้ ครั้นวันนี้รื้อขึ้นหนังสือ พบหนังสือเล่มนี้ พลิกอ่านจากหน้าปกไล่ไปกลางๆ จนสุดปกหลังจนเกิดความรู้สึกว่า นิราศศรีวิชัยเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ควรแก่การอ่านทบทวนอีกรอบหนึ่ง แม้เป็นผลงานเขียนของลูกศิษย์ก็ตาม เมื่ออ่านแล้วได้คุณค่าสาระมากทีเดียว ด้วยผู้แต่งเป็นผู้ที่มีแววในการแต่งบทร้อยกรองตั้งแต่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่แล้ว ครั้นได้ศึกษาต่อชั้นสูงขึ้น จนถึงระดับปริญญาโท จึงทำให้มีความรอบรู้ความสามารถในการแต่งร้อยกรองมากยิ่งขึ้น นิราศศรีวิชัยจึงเพียบพร้อมไปด้วยความรู้ ความคิด สีสานกลอนที่ดี เป็นแบบอย่างของการเขียนกลอนที่ดี ดังได้บอกกล่าวตามประเด็นดังนี้

1. ความเชื่อชาวนาในการเขียนร้อยกรอง หรือกลอนในนิราศเรื่องนี้ ผู้เขียนใช้กลอนสุภาพ หรือยังเรียกว่ากลอนตลาดมาเป็นเครื่องมือหรือสื่อเพื่อนำไปสู่เนื้อหาสาระเริ่มจากนิราศขึ้นต้นด้วยความไพเราะ งดงาม และมีเนื้อหาดีเอาไว้ว่า

จิตหมองหม่นบนเศร้าเกล้าน้ำตา	จะจรจากพุ่มพวงดวงยี่หว่า
หันไปเห็นขวัญตาหน้าซุกหมอน	ทั้งกายสั่นสะท้านปานลั่นลม
ดวงใจจริงใจอยากจากเอนกมล	แว่วบังอรสะอื้นอย่างขึ้นชม
แต่เป้าหมายของมันสำคัญมาก	ให้ระทมอาวรณ์นอนทุกข์ทรวง
ไม่นานวันพื้มาหาสุดาดวง	จึงจำจากนารีทั้งที่ห่าง
	เป็นคู่ควงเคียงข้างเหมือนอย่างเคย

การขึ้น นิราศ ตามธรรมเนียมนิยมต้องขึ้นด้วยวรรครับของกลอน การปฏิบัติเช่นนี้ มีมาในนิราศรุ่นเก่าก่อนที่พระสุนทรโวหาร (ภู่) หรือสุนทรภู่ เขียนนิราศออกมา 10 กว่าเรื่อง ส่วนจะสืบว่าใครเริ่มก่อนในการเขียนนิราศที่ปฏิบัติกันมานั้นคงต้องใช้เวลาในการศึกษาหลักฐานเอกสารรุ่นโบราณดังกล่าวกันต่อไป หลังจากบทแรกต้องขึ้นด้วยวรรครับดังกล่าวแล้ว บทต่อ ๆ ไปก็แต่งตามแบบอย่างของกลอนคือ วรรค สดับ รับ ร้อง และส่ง คำสุดท้ายของทุกบทจะต้องโยงสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ของบทถัดไปเสมอ จนกระทั่งเขียนนิราศจบ นิราศศรีวิชัยก็เช่นเดียวกัน จบลงด้วย 2 บทสุดท้ายว่า

ถึงตัวเมืองปากพน้ำสองฝั่งชล	สุรียนจวนดับลับขอบฟ้า
เดินจ้าย้าเดินพักหนึ่งคงมา	ได้หนูนัดกมรดาเหมือนคราเยาว์
ไออุ่นใดไหนเล่าเท่าแม่ให้	ได้อบอุ่นละมุนกายคล้ายโคกเศร้า
หลายปีที่จากไปไกลลำนาวา	มานอนซาบรดกแม่สุขแท้เอย

เมื่อพิจารณาจากตอนเริ่มของนิราศศรีวิชัย และ 2 บทที่จบแล้ว ตัดสินได้ว่าผู้เขียนนิราศเรื่องนี้มีความชำนาญและประสบการณ์ในการใช้ภาษาไทยมาก ทั้งนี้เพราะได้เขียนร้อยกรองประเภทกลอนมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้นเมื่อผ่านวันวัยมาจนอายุ 20 ปีกว่าในขณะนั้นคือราว พ.ศ. 2528 (ปีที่ผู้วิจารณ์ไปปฏิบัติงานที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา) จึงเขียนกลอนออกมาได้น่าอ่าน ใช้คำได้ตีความหมายและกระทบอารมณ์ผู้อ่านหรือเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ (Emotion) เริ่มวรรคแรกวรรครับว่า “จำจจากพุ่มพวงดวงยี่หวา” (คัดตามต้นฉบับ ยี่หวา ที่ถูกต้องเขียน ยีหวา) “จิตหมองหม่นปนเศร้าเล่าล้ำน้ำตา” วรรครอง และวรรคส่งในบทแรกว่า “ทั้งกายาสั่นสะท้านปานสั่นลม” ในสภาพความเป็นจริงการจากคนรักที่อยู่ในห้วงแห่งความรักเช่นนี้ย่อมเป็นเช่นนี้ได้จริง ๆ และเชื่อว่า รัตน์ ธรรมราช มีคนรักแล้วในขณะนั้น การจากในครั้งนั้นเขาต้องจากเพราะต้องเก็บข้อมูลทำงานวิจัยวิทยานิพนธ์ให้จบปริญญาโท หากไม่ลงไปเก็บข้อมูลที่ทำเรื่องอาณาจักรไทยภาคใต้ ในแง่มุมอารยธรรมเก่าอาณาจักรไทยภาคใต้โดยเฉพาะ เน้นที่อาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งในขณะนั้นผู้แต่งนิราศ (ผู้วิจัย) เชื่อว่ามีความเก่าและยิ่งใหญ่มาแล้วก็จะไม่สำเร็จปริญญาโท ด้วยการศึกษาค้นคว้าดังกล่าว ต้องมีหลักฐานหลายอย่างที่ยืนยันสนับสนุนไม่ว่าเอกสารเก่า ศิลารึก โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์บอกเล่า ผู้แต่งนิราศจึงย่ำว่าสำคัญมาก “ดวงใจจริงไม่ย่อจากเอวกลม ให้ระทมอาวรณนอนทุกข์ทรวง แต่เป่าหมายของมันสำคัญมาก จึงจำจากนารีทั้งที่ห้วง ไม่นานวันที่มาหาสดาดวงเป็นคู่ควงเคียงข้างเหมือนอย่างเคย” (หน้าที่ 1) ผู้เขียนนิราศเรื่องนี้มีความรักผูกพันหญิงอันเป็นที่รักมากดังคำที่ปรากฏในกลอน ไม่ต่างจากการขึ้นต้นนิราศพระบาทของสุนทรภู่ที่ว่า “โอ้อาลัยใจหายไม่วายห้วง ดังศรศักดิ์ปักขั้วระกำทรวง เสียตายดวงจันทร์พางาม” สืบจากกลอนการใช้สัมผัส 3-4 5-7 หรือ 5-6 แบบสุนทรภู่จะพบตลอดทั้งเรื่อง ทั้งนี้เพราะคนไทยได้สัมผัสกลอนสุนทรภู่กันมาตั้งแต่อดีตอันเนื่องมาจากการศึกษาให้เรียนวรรณคดีไทยผลงานสุนทรภู่หลายเรื่อง เช่น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน บางตอน และนิราศหลายเรื่อง เป็นต้น เมื่อเป็นรุ่นนี้การแต่งกลอนของคนไทยภาคใต้และภาคอื่นๆจึงออกมาในแนวลีลาของสุนทรภู่ หรือ พระสุนทรโวหาร

อีกประการหนึ่งคนไทยมีศิลปะการแสดงหนังตะลุงและมโนห์รา กลอนของศิลปะการแสดงของ 2 ศิลปะการแสดงที่ยิ่งใหญ่นี้ คือ กลอนสุภาพ หรือ กลอนตลาดนั่นเอง มีตั้งแต่กลอน สี่ หก และ แปด หรือ อาจได้ถึงสิบในบางวรรค แม้มากคำหรือมากพยางค์หรือมโนห์ราก็จะขับลงจนได้ แต่ไม่ควรเกินสิบคำหรือพยางค์เพราะจะไม่ไพเราะ กลอนของ รัตน์ ธรรมราช จึงเป็นกลอนที่มีระดับที่ควรชื่นชม อย่างไรก็ตามบางที รัตน์ ธรรมราช ก็เผลอใช้สัมผัสระหว่างวรรคคลาดเคลื่อนก็มีเพราะใช้สระต่างกันสัมผัสหรือบางทีสัมผัสในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้อาจจะเกิดจากความพลั้งเผลอหรือปริมาณกลอนของนิราศเรื่องนี้มีมากจึงทำให้ตรวจให้ถูกต้องทั้งหมดได้ยาก เช่น

“อังสุมาลีเลื่อนลาขอพบฟ้าแดง จนเห็นแสงแจ่มฟ้าพากลับเรือน” คำ แดง คำนี้ถ้าอ่านให้ถูกต้องตามพจนานุกรมต้องอ่านว่า ละ-แหง อ่าน แดง ไม่ได้มีความหมายว่า พระอาทิตย์ หากจะจัดเข้าหลัก “กวียานุโลม” คือ การอนุโลมให้ผู้แต่งร้อยกรองใช้คำที่ต่างออกไปจากคำที่ถูกต้องในพจนานุกรมได้ก็จะเป็นเฉพาะรูปคำ เช่น การใช้คำเอก แทน โท หรือ โท แทน เอก แต่ลักษณะการอ่านแบบคำ “แดง” ซึ่งต้องอ่านว่า ละ-แหง นั้นยังไม่เคยประสบและรับรู้ ดังนั้นการใช้คำเช่นนี้คงเกิดจากความเข้าใจผิดของผู้แต่งก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามก็หาใช่ความผิดพลาดที่จะทำให้วรรณกรรมนิราศศรีวิชัย จะลดคุณค่าลงไปแต่ประการใดก็ไม่เพราะคุณค่าของวรรณกรรมนิราศเรื่องนี้มีหลากหลายประการดังจะได้กล่าวต่อไป

การใช้คำรับสัมผัสวรรคหน้ากับวรรคหลังไม่ควรลงคำที่ 1 หรือ 2 ทำให้ขาดความไพเราะลงไปมาก หากเป็นกลอนแข่งขันก็จะเสียคะแนนค่อนข้างมากและอาจแพ้ได้เลย ภาษาคณะกรรมการตัดสินประกวดหรือแข่งขันร้อยกรองเรียกว่า “ยก” คือตัดออกเลยไม่พิจารณา เช่น

“เจ้าจอมปรางผ่วนฟ้าทรงเชิดชู อยู่ตำแหน่งพระโหราธิบดี”

หากไม่ให้มีตำแหน่งจะใช้ว่า จะให้อยู่ตำแหน่งพระโหราธิบดี หากแต่งเป็นกลอนบทละครก็คงไม่กระไรนัก หรือ แต่งว่า “ติดใจภาพสำอางร่างนางเบ็ด

เกร็ดประวัติแต่งไว้อ่านหลายหน” (หน้า 67) เสียดยการใช้คำที่ 1 วรรคหลังสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหน้า กลายเป็นจุดพลาดทางฉันทลักษณ์ในการแต่งกลอนของไทยไปในการสอนให้เยาวชนแต่งกลอนจะระวังในเรื่องนี้มาก หรือว่า รัตน ธรรมราชทดลองใช้เพื่อให้สังคมได้ออกความเห็นก็เป็นได้ ทำนองเดียวกับที่ อังคาร กัลยาณพงศ์ เขียนกาพย์และกลอนไม่มีสัมผัสในวรรค หรือเสียงท้ายวรรครับ และวรรคส่ง ต่างออกไปจากธรรมเนียมนิยมด้านฉันทลักษณ์ ซึ่งเรื่องนี้ อังคาร กัลยาณพงศ์ เคยอธิบายเอาไว้ว่า แต่งร้อยกรองแบบครูที่สัมผัสไพเราะมามากแล้ว ครูก็คงอยากให้ศิษย์รู้จักคิดสร้างสรรค์หรือมีความเป็นตัวเองบ้าง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ผิดพลาดในด้านฉันทลักษณ์ หากจะแต่งร้อยกรองตามบรรพชนกวีที่ได้กำหนดชื่อไว้ อย่างกรณี จ่าง แซ่ตั้ง แต่งบทกวีที่เรียกว่า ปลอดฉันทลักษณ์หรือเรียกว่า รูปกวีหรือวรรณรูป หรือ รูปธรรมกวี คือ ออกมาเป็นรูปด้วยการใช้ตัวอักษรเรียงเป็นรูป อย่างไรก็ตาม รัตน ธรรมราชก็ยังคงรักษาแบบฉันทลักษณ์ของร้อยกรองกลอนสุภาพ หรือ กลอนนิราศที่เขาไว้มีที่สัมผัส อยู่คำที่ 1 ของวรรครับกับคำสุภาพสดับและรองอยู่ไม่กี่บท จึงเป็นเรื่องที่ รัตน ธรรมราช คงมีเหตุผลในการใช้สัมผัสอย่างนี้

กลอนที่ไพเราะกินใจของ รัตน ธรรมราช มีอยู่มากตลอดทั้งเรื่อง เช่น

ตากับยายไร้ฟันนั่งดันหมาก	เอาเข้าปากเพลินสนุกกลืนไม่ไหว
เสียงนายหนังฟังแล้วแว่วจับใจ	เชิดรูปใดสมจริงทุกสิ่งอัน
ทั้งเสียงพระเสียงนางเสียงอย่างไฟ	ทั้งหัวเราะร้องไห้เลลขบขัน
ศิลปินถิ่นใดไหนเทียมทัน	จะสร้างสรรค์ศิลป์ได้คนได้เรา
เพียงคนเดียวนั่งพากย์ยากสุดฝัน	แต่หัวค่ำที่เที่ยงคืนยืนย่ำเข้า
หนังวัวควายป้ายสีส่องมีเงา	แล้วก็เล่านิทานด้วยกานท์คำ
น่าภูมิใจในสิ่งนี้มีเลื่อมสุญ	เพราะรุ่นหลังยังเพิ่มพูนช่วยหนุนคำ
มรดกล้ำค่าวัฒนธรรม	อยู่ประจำถิ่นงามด้ามขวานทอง

เนื้อหาของนิราศตอนนี้ กล่าวถึงศิลปะและวัฒนธรรม ด้านศิลปะและวัฒนธรรม การแสดงหนังตะลุงซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่สำคัญและยิ่งใหญ่ของชาวไทยภาคใต้ ตั้งแต่ในสมัยโบราณแล้ว ศิลปะการแสดงหนังตะลุงตามหลักฐานน่าจะมือน้อย สมัยศรีวิชัยอาณาจักรเก่าบรรพชนไทยภาคใต้ ด้วยมีการกล่าวถึงในบทกลอนไว้ ครูหนังตะลุง ในกลอนนิราศตอนนี้เป็นภาพของตากับยาย คือ คนแก่คู่สามีภรรยา นั่งดูหนังไปกินหมากไปกำลังใช้ไม้ค้อนหรือไม้ต้นหมากที่ตะบัน หรือภาษาไทยภาคใต้ เรียกว่า ทิม แล้วให้ออกจากกระบอกย่นเพื่อใส่ฝ่ามือแล้วป้อนเข้าปาก ตายายนั่งอยู่ หน้าโรงหนังดูท่าทางลูกไม่ค่อยไหวเพราะอายุมากแล้ว ตอนนี้ผู้แต่งฉายภาพให้เห็น ความนิยมในการชมหรือแลหนังตะลุงของชาวไทยภาคใต้ในช่วงสมัยนั้นได้ดีมาก ราว พ.ศ.2528 กว่า ๆ หนังตะลุงยังเป็นที่นิยมอยู่มาก มักจะไปแสดงในงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น งานบวช งานสวด งานแต่ง งานบุญ และการแสดงประชันแข่งกัน การแสดงหนังตะลุง หรือเล่นหนังตะลุงในช่วงนั้นยังแสดงกันจนถึงสว่าง และเริ่มมีการแสดงประมาณหนึ่งทุ่ม จากการที่บรรพชนไทยภาคใต้ได้ชมการแสดงหนังตะลุงกันมากจึงเป็นคนที่รู้รอบ ไม้ว่าความรู้ทั่วไปหรือความรู้เฉพาะด้านทางการบ้าน การเมือง ทั้งนี้หนังตะลุง เหมือนกับครูที่สอนในสถานศึกษาให้ความรู้ความคิดต่างๆ ได้ดี เนื่องจากผู้ที่แสดง หนังตะลุงได้ดีและมีชื่อเสียงได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี ดังนั้นผู้ที่ชมการแสดง หนังตะลุงจึงได้รับสิ่งเหล่านี้อยู่บ่อยๆ โดยไม่รู้ตัว พิจารณาได้จากลักษณะเฉพาะ ของคนไทยภาคใต้ คือ นิยมคนพูดดีมีเหตุผล พูดน่าสนใจเสียงดังฟังชัด และมีความรู้ จากพื้นฐานดังกล่าวส่งผลให้บรรพชนไทยภาคใต้ส่งลูกหลานเรียนหนังสือกันมาก จนกลายเป็นค่านิยมว่า “ลูกต้องได้รับการศึกษา ลูกต้องได้รับปริญญาได้นั่งเก้าอี้....” การบ่มเพาะทางสังคมดังกล่าวนี้รวมทั้งศิลปะการแสดงหนังตะลุงด้วย จึงทำให้คนไทย ภาคใต้มักชอบในการนำเมื่ออยู่ในสังคม หากใครไม่มีเหตุผลก็จะถูกต้องโต้แย้งอย่าง ตรงไปตรงมาแต่ก็มีศิลปะในการแสดงออก ด้วยได้รับการถ่ายทอดผ่านมาจากศิลปะ การแสดงหนังตะลุง ปัจจุบันการณ์เช่นนี้ ลดความเข้มข้นลงไป ด้วยศิลปะการแสดง จากสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ไม่ว่าทางวิทยุ วิทยุโทรทัศน์ เฟสบุ๊ค ไลน์ และเว็บไซต์ต่างๆ อย่างไรก็ตามศิลปะการแสดงหนังตะลุงของไทยภาคใต้ก็จะมีสืบทอดต่อไป

ให้อยู่คู่ผืนแผ่นดินไทยภาคใต้ ดังที่รัตน์ ธรรมราช ได้ทิ้งท้ายเอาไว้ว่า “น่าภูมิใจในสิ่งนี้มีเสมออยู่ เพราะรุ่นหลังยังเพิ่มพูนช่วยหนุนค้ำ มรดกล้ำค่าวัฒนธรรม อยู่ประจำถิ่นงามด้ามขวานทอง” ปัจจุบันหนังตะลุงประเภทประยุกต์ใช้การพูดตลกขบขันนำการพากย์รูป การขับกลอนมีน้อย บางคณะทำได้ดีมีคนชมมากทั้งวัยรุ่นและผู้สูงอายุ บางคืนมีคนดูมากถึงหกพันคนค่าแสดงหรือรายได้โรงสูงถึงสี่ห้าหมื่นบาท นับเป็นความสำเร็จในศิลปะการแสดงหนังตะลุงประยุกต์ แต่หากไปประชันเพื่อรับรางวัลตามเกณฑ์คะแนนคงไม่ชนะ เพราะได้คะแนนในบางช่องน้อย ส่วนการแสดงศิลปะการแสดงหนังตะลุงที่ยังรักษาเค้าเดิมก็ยังคงมีอยู่ ยึดดนตรีเครื่องห้าเป็นหลัก อาจมีดนตรีสากลเข้าไปปะปนบ้าง โดยเฉพาะการแข่งขันหลังตะลุงรางวัลถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามพระบรมราชกุมารี เนื่องในงานประเพณีบุญสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีติดต่อกันมาเป็นปีที่ 13 แล้ว การสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพชนไทยภาคใต้ในด้านนี้มีสืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน การดำรงอยู่ของศิลปะการแสดงอันยิ่งใหญ่ของไทยภาคใต้ และชาวโลก ประเภทการเล่นเงา (Shadow Play) จะไม่สูญหายไปจากโลกนี้

2. เนื้อเรื่องและคุณค่าที่ผู้อ่านได้รับ ผู้เขียนนิราศศรีวิชัยเป็นผู้ที่มีความใส่ใจในเรื่องความรู้ ความคิด และเอาใจใส่ในเรื่องแสดงความคิดเห็น แต่มักแสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพเรียบร้อยให้เกียรติผู้อื่นเสมอ ทั้งตอนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา จึงไม่ค่อยมีปัญหากับใครและอะไรกับผู้อื่นและแก้สังคม ประกอบกับเป็นนักเล่นดนตรีไทยมาก่อน จึงเป็นสิ่งที่กลมกลืนจิตใจทำให้แสดงอะไรออกมาดีและมีความสุภาพและน่าสนใจดีในการพูดหรือในการเขียน ความไพเราะงดงามและความเชี่ยวชาญในการเขียนร้อยกรองจึงออกมาดังที่ได้อ่านในนิราศศรีวิชัยที่สะท้อนว่าพื้นฐานทางจิตใจของ ระตั้น ธรรมราช ได้รับการบ่มเพาะในทางที่ดีทำให้มีความงดงามดังแสดงออกผ่านบทร้อยกรองนิราศศรีวิชัย ตลอดจนบทร้อยกรองอื่นๆ ที่ได้เขียนขึ้นมา ครอบคลุมและสิ่งแวดล้อมทางบุคคลและสังคมก็มีส่วนสำคัญทำให้ ระตั้น ธรรมราช สร้างสรรค์ผลงานออกมาได้เนื้อหาสาระ และคุณค่าในด้านต่างๆ ดังได้กล่าวถึงตามลำดับ

2.1 เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการจากหญิงที่รักจากกรุงเทพมหานคร ไปภาคใต้บ้านเกิดที่ อำเภอบางกอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เหตุผลที่ต้องจากไป ภาคใต้ในครั้งนี้เพื่อลงไปเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ไทยภาคใต้ เพื่อจะได้สำเร็จการศึกษาตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ กับอีกประการหนึ่งคือการได้ไปเยี่ยมพ่อแม่ที่บ้านเกิด ระหว่างสถานีไฟหั่วลำโพงถึงจุดหมายปลายทาง รัตน ธรรมราช ได้บันทึกเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ความรู้ ความรู้สึก และความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจ บางเรื่องผู้อ่านยังไม่รู้เพราะเป็นเรื่องที่มีในเอกสารและเรื่องราวของต่างประเทศ หรือเอกสารหายาก ความรู้สึกที่เกิดจากความละมละเอียดของอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเมื่อตาและอายตนะต่างๆ ได้สัมผัสกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูป สกกลิน และเสียง บ้างก็ให้ความรู้สึก สุข สดชื่น แจ่มใส สนุกสนาน และชวนขบขัน บ้างก็ชวนเศร้า ในบางสถานที่และบางเวลา ด้วยการเดินทางด้วยรถไฟสมัยก่อนจากนครศรีธรรมราช ไปกรุงเทพฯ หรือจากกรุงเทพฯ ไปนครศรีธรรมราช ต้องใช้เวลาเดินทางเป็นเวลานานประมาณ 16 ชั่วโมง จึงทำให้มีเวลาว่างมากจึงทำให้ผู้โดยสารส่วนหนึ่งมีความเบื่อหน่ายในการเดินทาง แต่บางคนบางท่านใช้ช่วงเวลาที่타อยู่นั่งมองสองข้างทางและได้นำสิ่งที่พบเห็นนั้นมาสร้างสรรค์เป็นงานเขียนอาจจะเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง ในกรณีของรัตน ธรรมราช นั้นเขียนเป็นร้อยกรองประเภทนิราศ ระยะทางในการเดินทางในครั้งนี้ลงที่ชุมพรก่อนแล้วนั่งรถไฟต่อไปยังนครศรีธรรมราช สถานที่ผ่านที่บรรยายและพรรณนาเอาไว้ในเรื่อง เช่น ดอนเมือง ลาดพร้าว หมอชิต สถานีรถไฟหั่วลำโพง บางสะพานใหญ่ (ประจวบคีรีขันธ์) ชุมพร กระบุรี (ไปทางรถยนต์) ระนอง ไซยา และนครศรีธรรมราช แล้วไปบ้านเกิดที่ปากพนัง การหยุดพักระหว่างทางยังได้สัมผัสกับสิ่งต่างๆ ในสถานที่อีกหลายแห่ง จึงทำให้ผู้เขียนมีวัตถุดิบเนื้อหาในการนำมา รจนานิราศได้อีกมากทีเดียว และเขียนออกมาได้น่าสนใจทั้งเรื่องพระพุทธรูป สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมต่างๆ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนนิราศเรื่องนี้มีพื้นฐานในเรื่องดังกล่าวเหล่านี้เป็นอย่างดีเพียงพอนั่นเอง รัตน ธรรมราช สิ้นสุดการเดินทางที่บ้านเกิด และนิราศจบลงที่ได้พบและหนุนตักแม่

คุณค่าที่ได้รับจากนิราศเรื่องนี้มีหลายด้าน ทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ดังตัวอย่างร้อยกรองที่ยกมาดังต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง

จันจิราลงรามเจ้าถามไถ่
เธอให้เล่าสาวความตามครรลอง
หากมีคนภาคใดมาไต่ถาม
ประการหนึ่งนารีนี่เป็นครู

อันของดีมีค่าถ้าไม่รักษ์
คนแก่เฒ่าซีพลงลงกองกุนท์
จึงเล่าเรื่องเบื้องหลังหนังเมืองไถ่
เพื่อความรู้แม้ร้อยชั่งดังสมปอง
ว่าหนังเดิมเริ่มมีที่อียิปต์
เพื่อสรรเสริญความสามารถกษัตรา
ทั้งแก่งสร้างประกาศอำนาจชู
เหมือนดัดไม้ขมนามด้วยน้ำคำ

วณพกศิลป์นหากินได้
เสริมสมัครความรักชาติให้ประชา
วณพกยกเรื่องราวมาเล่าขาน
พินสายเดียวบรรเลงเพลงดนตรี

เล่าปากเปล่ามานานมาศรัทธาทก
ทำรูปวีรชนคนสำคัญ
พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช
เข้ารุกรบอียิปต์ริบเอาเมือง
จึงจัดงานบูชาสรรเสริญ
รื่นเริงใหญ่โตมโหฬาร

หนังนั้นมีเมื่อใดได้สนอง
จะได้ท่องจดจำเป็นความรู้
จะเล่าความเขาได้ไม่อดสู
ได้ฟื้นฟูสอนศิษย์คิดเกื้อกูล
ไม่นานนักก็สลายหายสาบสูญ
รุ่นหลังควรเพิ่มพูนหนุนประคอง
ให้อ่อนไหวจันจิราหน้าชาวผ่อง
พี่เคยท่องจดจำคำปู่ตา
นานนับสิบร้อยปีมีศาสนา
สดุดีความกล้าวีรกรรม
ชมขวัญศรัทธาผู้เหยียบย่ำ
ทำกลให้ไพรีหวั่นบีฑา
ไปถิ่นใดสร้างสรรค์สิ่งสรรชา
พัฒนายึดหลักสามัคคี
ผู้กล้าหาญกล้าเลิศเชิดศึกดีศรี
หลายร้อยปีสืบก่อต่อกัน
วณพกก็ประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์
ตั้งแต่นั้นตะลุงเริ่มรุ่งเรือง
ความสามารถเกรงขามนามกระต๊อง
ชนลือเลื่องว่าโอรสอำมรนา
เย็นยอเทิดเกียรติที่เก่งกล้า
นำหนังมาแสดงแห่งวีรชน

อเล็กซานเดอร์ย้ายไปที่ใด	มีชัยหนังแสดงทุกแห่งหน
พักทัพเอาแรงแหล่งตำบล	โปรดให้คนแสดงหนังทุกครั้งไป
ครั้งยกพลพลาเข้ามาปราบ	แคว้นปัญจาบอินเดียเอเซียใต้
หนังตะลุงก็เผยแพร่แพร่มาไกล	ทั่วทั้งในแคว้นพราหมณ์แต่ยามนั้น
แต่พวกพราหมณ์ฉลาดชาติคั่นคิด	ได้ประดิษฐ์ต่อเติมเริ่มเปลี่ยนผัน
นำความเชื่อศานามาปนกัน	เหมือนหนังนั้นเริ่มต้นจากคนพราหมณ์
มีบูชาตาฤาษีพระอิศวร	เพิ่มสำนวนคาถาน่าเกรงขาม
ก่อนแสดงนายหนังนั่งเอยนাম	เพื่อเพิ่มความแกร่งขลังยังพลัง
พวกพราหมณ์พานาวามาค้าขาย	หนังยังแผ่ขยายเมื่อภายหลัง
ทั่วมาเลย์ทั้งชาวเรียกวายัง	ทั้งชายฝั่งภาคใต้ของไทยเรา
แต่พูดไทยพูดบิตเบือนไม่เหมือนแขก	เรียก “แสบก” แทนหนังยังเรื่องเล่า”

(หน้า 12-15)

หลังจากนี้ก็เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับหนังตะลุงภาคใต้ไปเล่นที่กรุงศรีอยุธยา สมัยรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง และพระเจ้าปราสาททองก็ได้ทอดพระเนตรด้วย หลังจากนั้นก็ได้เกิดการเล่นหนังขึ้นในกรุงศรีอยุธยาตลอดจนนิราศตอนนี้ว่า

เมื่อตอนครั้งกรุงศรีธานีเก่า	สมัยเจ้ากษัตราปราสาททอง
ให้เรียกหาเวทีที่ปรดเปรื่อง	ทุกมุมเมืองมีชื่อลือแซ่ซ้อง
ไปพำนักพักสถานอันเรืองรอง	เข้าประลองปัญญาเกณฑ์ประพันธ์
ได้กวีมีชื่อเสียงจากเวียงสระ	เรียก “นครดอนพระ” เวลานั้น
ถวายตัวเป็นข้าต่อราชัน	ทรงหมายมั่นเป็นครูสอนป่อนวิชา
แต่พระนารายณ์ราชบิดร	ครั้งเมื่อธนิศเยาว์พรรษา
รับยศจากองค์พระราชา	ตำแหน่งพระมหาราชครู
ได้แสดงปรีชาความสามารถ	เชิงฉลาดโหราจารย์กาลล่วงรู้
เจ้าจอมปรานผ่านฟ้าทรงเชิดชู	อยู่ตำแหน่งพระโหราธิบดี

ครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	ขึ้นเป็นนรนาถแห่งกรุงศรี
อยากปรับปรุงแต่งเติมเสริมบุรี	เพื่อชนสุขสวัสดิ์ทั่วหน้ากัน
จึงโปรดให้พระโหราวิทูร	แต่งเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์
สลักเสกภาพพระระอัน	เป็นแบบบรรพบุรุษธำมรงค์
นับเดือนนับปีที่เรื่องรุ่ง	จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์
เชิดสแบกคนยืนบนพื้นดิน	แต่แถวถิ่นปักษ์ใต้ใช้บนควน
เชิดบนควนสูงเด่นเห็นถนัด	ไม่แออัดได้ชมสมทั่วถ้วน
จากสแบกเคยเรียกมาพาเรรวน	จำ “หนังควน” ติดปากยากลืมลง

(หน้า 15-16)

บทร้อยกรองนิราศที่ยกมาทั้งสองช่วงให้ความรู้เรื่องความเป็นมาของหนังตะลุงได้ดีมาก แสดงว่า รัตน์ ธรรมราช มีความสนใจในเรื่องหนังตะลุงอย่างยิ่ง จึงได้ศึกษาค้นคว้าหาหลักฐานมาเขียนออกมาเป็นร้อยกรอง จวบมาตั้งแต่งกษัตริย์อเล็กซานเดอร์มหาราช และเข้ามาถึงอียิปต์ และอินเดีย จนเข้ามาถึงไทย อินโดนีเซีย และไทย เรื่องสืบทอดเกี่ยวกับหนังตะลุงของ รัตน์ ธรรมราช น่าสนใจมาก เพราะมีการวิเคราะห์ถึงเหตุและผลของการเกิดหนังตะลุง และการแพร่กระจายของศิลปะการเล่นเงาของอารยชาติได้ดี คำกล่าวที่ว่า อารยชาติ จะมีการเล่นเงาทุกชาติ เพราะการเล่นหนังเป็นการแสดงออกของภูมิปัญญาของคนในชาตินั้นๆ ได้ดี ชาติอารยะที่มีการเล่นเงาหรือเล่นหนังเช่น กรีก อียิปต์ อินเดีย จีน ไทย และอินโดนีเซีย เป็นต้น จนปัจจุบันชาติต่างๆ เหล่านี้ก็ยังคงมีการเล่นหนังหรือเล่นเงาอยู่อย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยยังมีการเล่นหนังกันมากในภาคใต้ ทั้งนี้ภาคใต้เป็นด่านแรกในการรับอารยธรรมจากแดนต่างๆ และเป็นแอ่งกระทะแห่งภูมิปัญญาของชาติไทย ประเทศไทยจนปัจจุบันนี้การเล่นหนังในประเทศไทยนอกจากมีในภาคใต้แล้ว ในภาคกลางก็ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง เช่นที่ ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และกาญจนบุรี เป็นต้น ส่วนที่ราชบุรี มีเฉพาะหนังใหญ่เท่านั้นซึ่งเป็นการเล่นหนังที่เกิดขึ้นในภายหลัง

จากร้อยกรองของนิราศเรื่องนี้ทำให้ได้รู้ว่าการเล่นหนังในประเทศไทยแต่โบราณมานั้นเริ่มต้นในภาคใต้ของประเทศไทยดังประวัติที่ได้รับรู้กันมาเกี่ยวกับกองทัพของศรีวิชัยซึ่งมีศูนย์กลางอำนาจการปกครองอยู่ที่พื้นที่บางอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราชปัจจุบัน ทหารที่ไปนั้นได้เริ่มเล่นหนังที่ยอร์ปลายแหลมคาบสมุทไทย ต่อมาการเล่นหนังก็ขยายต่อไปในภาคใต้ของไทยสยามจนเป็นที่นิยมมากขึ้น บ้างเรียกว่าหนังควน เพราะเล่นบนที่สูงหรือเรียกว่าควน เพื่อจะได้เห็นชัดเจน ดังที่บอกไว้ในนิราศเรื่องนี้ บ้างก็เรียกว่าหนังตะลุง เมื่อก่อนรับรู้กันว่า คำว่าตะลุงมาจาก พัทลุง ชื่อจังหวัด เพราะมีหนังตะลุงไปเล่นถวายต่อหน้าพระพักตร์ล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 เมื่อตรัสถามว่าหนังที่ไหน อะไร มหาดเล็กกราบทูลว่าหนัง พัทลุง จึงเรียกว่าหนังตะลุงกันมา ความรู้ใหม่ที่เรียกหนังตะลุงนั้นว่าเป็นคำภาษาอินเดียได้ ที่เรียกว่า ตะลุงกู หรือโตลุงกู และโตลปาวากูตู ส่วนข้อยุติในความรู้นี้เป็นอย่างไรก็ต้องศึกษาหาความรู้กันไป ขอคุณ รัตน์ ธรรมราช ที่กระตุ้นให้ผู้วิจารณ์มีความตื่นตัวในเรื่องหนังตะลุงมากขึ้นไปอีก จากตอนท้ายของร้อยกรองที่ยกมาทำให้รู้ว่าพระมหาราชครูซึ่งต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นพระโหราธิบดี บิดาของศรีปราชญ์ เป็นคนจากศรีธรรมราชมาในสมัยก่อน จึงสมแล้วที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชรับสั่งให้ผู้สลักข้อความในศิลาจารึกหลักที่ 1 ข้อความว่า “สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตรหลวงกว่าปุครูทั้งหลายในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่ศรีธรรมราชมา...” เรื่องราวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ไทยภาคใต้ที่ รัตน์ ธรรมราช ได้หยิบยกขึ้นมานั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยภาคใต้ได้รู้สึกในความสำคัญของดินแดนที่ตนอาศัยมีชีวิตอยู่จนเติบโตและได้ทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง คงทำให้รำลึกถึงบุญคุณของบรรพชนที่สร้างสรรค์แผ่นดินไว้ให้อยู่บ้าง และควรจะได้หาจังหวะเวลาในการที่จะตอบแทนคุณแผ่นดินเกิดบ้าง ดังที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและอดีตนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลชุดก่อนได้กล่าวเอาไว้ เรื่องมรดกด้านศิลปะและวัฒนธรรมประเภทศิลปะการแสดงหนังหนังตะลุงก็เช่นกัน ลูกหลานไทยภาคใต้ควรจะได้รู้สึกจัก รักหวงแหนเพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอารยะของชาวไทยภาคใต้ได้อย่างชัดเจน มิใช่ไปหลงใหลในวัฒนธรรมตะวันตกอย่าไม่ลืมหูลืมตาเห็นการแสดงของตะวันตก

มีความเลอเลิศและมีความรู้สึกถูกดูหมิ่นศิลปะและวัฒนธรรมของบรรพชนตนเอง มีความรู้สึกและเห็นว่าการแสดงหนังตะลุงเป็นสิ่งที่ “เขย” (น่าจะมาจากคำว่าลุงเขยที่ แกต่างตัวรุ่มร่าม) ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่สร้างความไม่เป็นมงคลแก่ตนเอง เสมือนเป็นคน ออกตัญญูต่อบรรพชนผู้สร้างคุณูปการเอาไว้ให้ได้ใช้สอยเกิดคุณค่าและประโยชน์ตามมา มากมาย

การไม่รู้จักยบยั้งชั่งใจนำมาซึ่งความเสียหายหรือความประมาทเป็นที่มาแห่งความตาย

ในกรณีคติธรรมในเรื่องนี้ รัตน์ ธรรมราชได้แต่งเอาไว้ดังนี้

รู้ประโยชน์รู้โทษมาหนุนเสริม	สิ่งไหนเพิ่มสิ่งไหนทอนรีบรอนสิทธิ์
ทั้งเพื่อนแท้แลให้ถูกรการผูกมิตร	ตั้งจิตไม่ประมาทพลาดตรวจตรา
ยามจะมีรักไว้ใจก็คิด	เพราะนารมีพิชรายหนักหนา
ร่อยเหลื่อมเล่นลั่นพันมายา	เสียทำถึงม้วยมรณัง
ยามจะบอกทราชม้วยใจเรารัก	ให้ตระหนักเบื้องหน้าและเบื้องหลัง
ที่ต่ำสูงยุงกากล้าหรือซัง	โปรดจงหยั่งหยุดคิดพิณจินาน
แม้แต่ยอดกวีท่านศรีปราชญ์	ยังคอยขาดแต่ดินสิ้นสังขาร
เจ้าฟ้ากึ่งกรุงศรีวิภาวาท	ชีวิตท่านปลดปลงเพราะหลงนาง

หน้า 68-69

จากกลอนนิราศตอนนี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่ประมาทของผู้แต่ง ในที่นี้ยกความไม่ประมาทในการไปเกี่ยวข้องกับผู้หญิงของเจ้าแห่งกวีไทยสองท่าน คือ ศรีปราชญ์ กับเจ้าฟ้ากึ่งหรือเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ กรณีของศรีปราชญ์บุตรพระโหราธิบดี (รัตน์ ธรรมราช เขียนไว้ทำนองว่าเป็นปราชญ์ที่ไปจากนครศรีธรรมราช) ไปข้องแวะ พุดปฏิโลมพระสนมของพระนารายณ์มหาราช จึงถูกเนรเทศไปอยู่ที่นครศรีธรรมราช ด้วยพระนารายณ์มหาราชทรงเห็นว่าศรีปราชญ์จะได้ไม่เหงาเพราะนครศรีธรรมราช

เป็นแดนแห่งกวี และอาจจะทราบดีว่าเชื้อสายของพระโหราธิบดีและศรีปราชญ์เป็นชาวนครศรีธรรมราชก็เป็นได้ แต่ด้วยความประมาทของศรีปราชญ์จึงทำให้ต้องถูกประหารชีวิตที่นครศรีธรรมราช เพราะไปยุ่งเกี่ยวกับสนมนางในของพระเจ้านครศรีธรรมราชในสมัยนั้น ด้วยความประมาทความเป็นปราชญ์ช่วยอะไรไม่ได้เลย เจ้าฟ้ากุ้งก็ทำนองเดียวกันทรงมีความสัมพันธ์กับนางสนมกำนัลในของพระราชนัดดา คือ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ผลที่ตามมาคือรับสั่งให้โบยตีจนกระทั่ง ภายหลังสิ้นพระชนม์ ความประมาทเหล่านี้ รัตน ธรรมราช ค่อนข้างเน้นเพื่อให้ผู้อ่านที่มีความเฉลียวฉลาด จักได้นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของตน เพื่อให้มีชีวิตรอยู่อย่างปกติสุข เรื่องนี้ สอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า ความประมาทเป็นที่มาของความตาย

เรื่องราวประวัติศาสตร์ศรีธรรมราชมหานครหรืออดีตอาณาจักรตามพรลิงค์ (ภาษาสันสกฤต ส่วนภาษาบาลีใช้ตามลิงค์) หรือที่จีนเรียกว่า ตั้งหม่าหลิงหรือ ตั้งเหมยหลิงหรือตั้งเหมยหลิว

รัตน ธรรม เขียนกลอนนิราศไว้ว่า

ไฉนความผู้เฒ่าเล่ามาว่า
พวกคนพราหมณ์เข้ามาสร้างบุรี
ทั้งเล่นผีเล่นพระไสยศาสตร์
ทำเสน่ห์เล่ห์กลให้คนตาม
ประเพณีแปลกแปลกแรกนาขวัญ
สร้างอุ้งขึ้นอยู่เรือนเลือกเดือนนิยม
พราหมณ์ยึดถือประเพณีมีตามเหล่า
ไม่ทอดทิ้งไม่ทอดขวางให้ลางเลือน
ครั้งสมัยยโธปีที่กล่าวขวัญ
ยกพยุพหลพลโยธา

จุดแรกเริ่มศาสนานครศรีฯ
ประเพณีทั้งผองล้วนของพราหมณ์
ลอยลาดเสดาะเคราะห์เคาะถ้วยถาม
จับยามผูกพยนต์น้ำมันต์พรม
โสกันต์ขันชาทรงผม
ความเหมาะสมเป็นลัทธิคติเตือน
รุ่นเฒ่าลายใหม่แทนได้แม่นยำเหมือน
ถึงพันเดือนพันปีมีสืบมา
จันทร์ภาณุผู้เฒ่ากล้า
ยาตราเข้าบุรินทร์ถิ่นนคร

สร้างบ้านเรือนมากมายหาทรายแก้ว แล้วท่านขยายไปจดแดนดินถิ่นสิงขร	
นามของเมืองเลื่องระบือลือขจร	“ตามพริ้งคั่นคร” สิริธรรมราชา
แต่ชาวจีนเรียกว่า “ตั้งหมาหลิง”	จะจริงเท็จอย่างไรให้ค้นหา
ถามไถ่ใครรู้แจ้งแห่งปัญญา	พวกตำราหนังสือบุตชุดโบราณ
พราหมณ์กับพุทธจุดเดิมเริ่มยุคนี้	ประเพณีมากมายได้ประสาน
เมื่อพราหมณ์พุทธหญิงชายได้แต่งงาน	มีลูกหลานเหลนหลินทั่วถิ่นไกล

หน้า 140-142

กลอนนิราศตอนนี้ผู้แต่งบอกว่าลงเล่าให้ฟังเรื่องราวประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช บวกกับความรู้ความเข้าใจที่ผู้แต่งเองได้รับจากการฟังและการอ่านด้วยตนเอง เพราะบอกไว้ว่าอาจอ่านค้นหาจากหนังสือบุต (สมุดข่อย) แสดงว่าผู้แต่งนิราศเรื่องนี้มีความเอาใจใส่ในเรื่องการอ่านศึกษาค้นคว้ามาก ไม่เช่นนั้นคงไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอาณาจักรเก่าของดินแดนไทยภาคใต้ที่ชื่อว่า “ตามพริ้งคั่นคร” หรือตามพริ้งคั่นคร หรือตัมลิ่งคัม หรือ กมลิ หรือตัมลิ ได้ รู้ถึงคนจีนเรียกว่า ตั้งหมาหลิง หรือตั้งเหมยหลิว ดังที่ปรากฏในเอกสารเก่าของจีน กล่าวถึงพระเจ้าศรีธรรมโศกราชจันทราภาณุ หนึ่งในพระราชาในราชวงศ์ปทุมวงศ์ซึ่งปกครองอาณาจักรไทยในภาคใต้สมัยก่อน พระราชองค์นี้มีความสามารถสูงยิ่งมีพระชายาตามที่รู้กันมาจากหลักฐานและประวัติศาสตร์บอกเล่าคือพระนางเลือดขาว หรือในหนังสือบุตปรากฏพระนามชายาองค์หนึ่งในหลายพระองค์ว่า พระนางสังขเทพิ หรือพระนางหอยสังข์เพราะหอยสังข์มีสีขาว ส่วนจะตรงกับความจริงในอดีตว่าพระนามเป็นทางการเป็นอย่างไรหรือไม่ก็ต้องหาหลักฐานมารองรับกันต่อไป แต่ที่แน่นอนคือเรียกกันว่าพระนางเลือดขาวติดต่อกันมาในดินแดนไทยภาคใต้มายาวนาน พระชายาองค์นี้เป็นพระชายาที่เก่งกล้าสามารถและเป็นเบญจกัลยณี ตามเสด็จไปศรีลังกา และขากลับทรงอัญเชิญพระพุทธรูปศักดิ์กลับสู่ นครศรีธรรมราช และเป็นที่มาของ

พระพุทธสิหิงค์ทั่วไทยในปัจจุบัน ขณะนี้เรื่อง อาณาจักรตามพริ้งค์ ได้ชัดเจนมากขึ้น อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้ศึกษาเรื่องนี้ และจัดสัมมนา ติดต่อกันมาตามลำดับ ชื่อสัมมนาว่า “ติดตาม ตามพริ้งค์ ค้นความจริงศรีธรรมราช มหานคร” 2 ครั้ง และล่าสุด ต้นเดือน กันยายน พ.ศ.2561 จัดสัมมนาชื่อว่า “ติดตาม ตามพริ้งค์ ค้นความจริงโบราณสถานตุมปัง” โบราณสถานตุมปังตั้งอยู่ในพื้นที่ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ ได้ร่วมกับสำนักงานศิลปากรที่ 12 กรมศิลปากร ขุดแต่งมาตั้งแต่ พ.ศ.2545 ได้คำตอบเบื้องต้นว่าเป็นโบราณสถานพราหมณ์ปนพุทธ สมัยพุทธศตวรรษที่ 17 ครั้นต่อมาเดือนกุมภาพันธ์ ต้นปี พ.ศ.2561 อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ ได้ส่งอิฐ 5 ก้อน จากโบราณสถานตุมปังไปหาค่าอายุ ได้ผลการหาอายุเฉลี่ย เก่าถึง พ.ศ.1281 ตรงกับสมัยศรีวิชัย อายุจากปัจจุบัน พ.ศ.2561 ก็จะได้อายุเก่าถึง 1280 ปี ซึ่งเก่ามาก จึงสอดคล้องกับข้อความลายแทงโบราณที่วัดโมคลาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ว่า “...ตั้งดินตั้งฟ้า ตั้งหญ้าเข้ตมอน โมคลานตั้งก่อน เมืองนครตั้งหลัง...” ดังนั้นเรื่องตามพริ้งค์กับเรื่องทีกล่าวมานี้จึงมีความสอดคล้องกันในเรื่องราว การตั้งเมืองในสมัยโบราณของบรรพชนไทยสยามภาคใต้ จนปัจจุบันนี้หลักฐานความเป็นพราหมณ์ยังมีอยู่แต่ไม่มากนัก ส่วนหลักฐานความเป็นพุทธยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะที่เด่นชัดและมีความสำคัญต่อชาวไทยภาคใต้และชาวไทยในประเทศมาเลเซีย (ดินแดนไทยสมัยก่อนเมื่อเป็นตามพริ้งค์และศรีธรรมราชมหานคร ที่เรียกว่า ออริงเลียม) ตลอดจนชาวไทยทั่วประเทศ และชาวพุทธทั่วโลก คือ องค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ที่มีการสร้างและบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยของพระเจ้าศรีธรรมโศกราช จันทราภณู ดังที่ รัตน์ ธรรมราช ได้กล่าวถึงในนิราศเรื่องนี้ เมื่อตามพริ้งค์มาเป็นศรีธรรมราชมหานคร นั้นความโดดเด่นในเรื่องพระพุทธศาสนามีมาก เพราะพระเจ้าศรีธรรมโศกราชจันทราภณูทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และมีพระชายาคู่พระทัยในการทรงดำเนินงานทางพระพุทธศาสนา คือ พระนางเลือดขาวแม่เจ้าอยู่หัวจากรากฐานพระพุทธศาสนาไทยสยามตรงนี้ จึงทำให้พระพุทธศาสนาที่นครศรีธรรมราช มหานครขยายไปทั่วไทย จากสุโขทัย สู่ล้านนา และส่วนอื่นๆ ของประเทศไทย

และรุ่งเรืองจนกระทั่งปัจจุบัน โดยมีพระพุทธรูปสำคัญเป็นสื่อพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งครั้งแรกขึ้นฝั่งที่ไทยสยามภาคใต้มานครศรีธรรมราช ไปพระนคร ไปเชียงใหม่ นี่เป็นสัญลักษณ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากอดีตอาณาจักรตามพรลิงค์ และศรีธรรมราชมาหานครสู่ส่วนต่างๆ ของประเทศไทยทั้งราชอาณาจักร

นิราศศรีวิชัย จึงเป็นนิราศที่มีคุณค่ามากในเรื่องวราวของประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปะและวัฒนธรรม หากได้อ่านก็ก่อให้เกิดความรู้ ความคิด และภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยมากขึ้นไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยสยามภาคใต้ หรือชาวใต้ ได้เห็นถึงความมีอัจฉริยะของบรรพชน รุ่ง ปู่ ยา พ่อเฒ่า แม่เฒ่า ทวด ลวดลา และ โคตรลา (หรือโคตรโคตรลา ก็ได้) ท่านเหล่านี้ได้ทำสิ่งที่ดีเอาไว้ให้กับแผ่นดินไทยภาคใต้เอาไว้มาก ควรจะได้แสดงความกตัญญูต่อท่านเมื่อมีโอกาสที่จะทำได้ ไม่ว่าช่วงประเพณีบุญสารทเดือนสิบนครศรีธรรมราชหรือประเพณีกตัญญูอื่นๆ ของชาวไทยภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อความเป็นศิริมงคลแก่ตน ผู้ใกล้ชิด สังคมไทยภาคใต้ และสังคมไทย อยากจะสรุปให้ รัตน์ ธรรมราช ว่า ตามพรลิงค์นั้นเกิดขึ้นก่อนราว พ.ศ.500 และได้มีการนำชื่อมาใช้กันในช่วงสมัยราชวงศ์ปทุมวงศ์ ของพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชสามพี่น้อง ที่มีพระอนุชาว่า จันทรภาณุ และพงษาสุระ ราว พ.ศ.พ.ศ.500 เศษ เป็นต้นมา ส่วนศรีวิชัย นั้นราว พ.ศ.1300-1500 ความรู้ใหม่ที่รับรู้ได้ว่าความเป็นศรีวิชัยอาณาเขตใหญ่กว้างขวางถึงเกาะต่างๆ ในประเทศอินโดนีเซียปัจจุบัน รวมถึงกัมพูชา และไทยภาคใต้ แต่ตามพรลิงค์ และศรีธรรมราชมาหานคร ปกครองอิสระ แต่นามว่าศรีวิชัยติดอยู่ในเรื่องราวของประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทยสยามภาคใต้ เรื่องความเป็นศรีวิชัยก็คงต้องศึกษาหาหลักฐานให้ชัดเจนให้มากขึ้นต่อไป ขอขอบคุณ รัตน์ ธรรมราช ที่ได้สร้างสรรค์นิราศศรีวิชัยขึ้นมาในบรรณพิภพ ทำให้ผู้อ่านจำนวนไม่น้อยได้ขยายขอบเขตแห่งความรู้เกี่ยวกับดินแดนไทยสยามภาคใต้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปะและวัฒนธรรม